

ΑΝΤΙΦΩΝΟΝ ΙΔ'

1.

Κύριε, ὁ τὸν ληστὴν συνοδοιπόρον λαβών, τὸν ἐν αἵματι χεῖρας μολύναντα, καὶ ἡμᾶς σὺν αὐτῷ καταρίθμησον ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόφρων.

2.

Μικρὰν φωνὴν ἀφῆκεν ὁ ληστής ἐν τῷ σταυρῷ, μεγάλην πίστιν εὔρε, μὴ ῥοπή ἐσώθη καὶ πρῶτος παραδείσου πύλας ἀνοίξας εἰσήλθεν. Ὁ αὐτοῦ τὴν μετάνοιαν προσδεξάμενος, Κύριε, δόξα σοι.

Το ΙΔ' Αντίφωνο περιέχει δύο τροπάρια που, ὅπως πολλά προηγούμενα, ἔχουν τὴν ἀποστροφή Κύριε. Καὶ τὰ δύο κινούνται στὴ θεματολογία τοῦ συσταυρωθέντος καὶ σωθέντος ληστοῦ.

Ἡ σειρά τῶν τροπαρίων εἶναι πρωθύστερη:

- Το 1^ο τροπάριο εἶναι προσευχή πρὸς τὸν Χριστό, που δέχθηκε ὡς συνοδοιπόρο στὸ δρόμο τοῦ μαρτυρίου τὸν ληστή με τὰ αἵματοβαμμένα χέρια, νὰ συγκαταριθμήσει κι ἐμᾶς μαζί με ἐκείνον.
- Το 2^ο τροπάριο ἀναφέρεται στὴν μετάνοια καὶ σωτηρία τοῦ ληστοῦ: ἀφησε «μικρὰ φωνή» (εἶπε λίγα λόγια: *Μνήσθητί μου* κτλ.) ἀλλὰ βρήκε «μεγάλῃ πίστι» (ἀποδοχή ἀπὸ τὸν Χριστό), σε μία στιγμή (*μὴ ῥοπή*) ἀνοίξε, πρῶτος αὐτός, τὴν πύλην τοῦ παραδείσου.

Τὰ τροπάρια, παρὰ τὴ συντομία τους, περιέχουν στοιχεῖα ποιητικῆς ἐμπνευσης καὶ καλλιτεχνικῆς δεξιότητος. Εὐρηματικὴ εἶναι π.χ. στὸ 1^ο τροπάριο ἡ χρῆσις τοῦ οὐσιαστικοῦ *συνοδοιπόρος* καὶ ἡ μνεία τῶν μολυσμένων με αἷμα χερῶν τοῦ ληστή, ἐνῶ στὸ 2^ο τροπάριο ἐντυπωσιάζει ἡ ἀντίθεσις τῆς «δοσοληψίας»

Μικρὰν φωνὴν ἀφῆκεν ~ μεγάλην πίστιν εὔρε

καθὼς καὶ ἡ εἰκόνα

πρῶτος παραδείσου πύλας ἀνοίξας.

ΑΝΤΙΦΩΝΟΝ ΙΕ'

Με τὸ Αντίφωνο αὐτὸ ἡ ἀκολουθία τῆς Μεγάλῃς Πέμπτης φτάνει σε μὴ κορύφωσι: Γίνεται ἡ ἐξοδος τοῦ Ἐσταυρωμένου ἀπὸ τὸ ἱερὸ Βῆμα καὶ ὁ ἱερέας που φέρει τὸν Σταυρὸ με τὸν Ἐσταυρωμένο ἀπαγγέλλει ἐμμελῶς κα-

τὰ στίχον τὸ πρῶτο τροπάριο τοῦ παρόντος Αντιφώνου. Ἐν συνεχείᾳ, ὁ χορὸς τῶν ἱεροψαλτῶν ψάλλει μελωδικὰ τὸ τροπάριο.

1.

Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου

ὁ ἐν ὕδασι τὴν γῆν κρεμάσας.

Στέφανον ἐξ ἀκανθῶν περιτίθεται

ὁ τῶν ἀγγέλων βασιλεύς.

Ψευδὴ πορφύραν περιβάλλεται

ὁ περιβάλλον τὸν οὐρανὸν ἐν νεφέλαις.

Ῥάπισμα κατεδέξατο

ὁ ἐν Ἰορδάνῃ ἐλευθέρωσας τὸν Ἀδάμ.

Ἦλοις προσηλώθη

ὁ Νυμφίος τῆς Ἐκκλησίας.

Λόγῃ ἐκεντήθη

ὁ Υἱὸς τῆς Παρθένου.

Προσκυνοῦμέν σου τὰ πάθη, Χριστέ.

Δείξον ἡμῖν καὶ τὴν ἔνδοξόν σου ἀνάστασιν.

Τὸ 1^ο τροπάριο εἶναι ἓνα ὑμνολογικὸ κείμενο που διακρίνεται γιὰ τὴν ἀπλότητά του, ἀλλὰ ἔχει συγχρόνως υψηλὰ ποιητικὰ χαρακτηριστικὰ με ἐπιμελημένη δομὴ καὶ λογοτεχνικότητα.

Ὅπως γίνεται φανερό ἀπὸ τὴν πρώτη λέξη (*Σήμερον*), τὸ τροπάριο εἶναι ἐνταγμένο στὸ λειτουργικὸ παρόν, γι' αὐτὸ καὶ τὰ ῥήματα τῶν τριῶν πρώτων στίχων τίθενται σε Οριστικὴ Ἐνεστώτος.

Ὅσον ἀφορὰ τὴ δομὴ του, ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα **κύριο μέρος** (*Σήμερον κρεμάται ... ὁ Υἱὸς τῆς Παρθένου*), που ἀκολουθεῖται ἀπὸ τὸ **ἐπιλογικὸ δίστιχο** (*Προσκυνοῦμέν σου ... ἀνάστασιν*).

Τὸ κύριο μέρος εἶναι ἓνας κατάλογος ἐξὶ καταστάσεων πάθους τοῦ Χριστοῦ:

1. κρεμάται ἐπὶ ξύλου

2. Στέφανον...

3. πορφύραν...

4. Ῥάπισμα...

5. Ἦλοις...

6. Λόγῃ...

Έχει αντίστοιχα έξι στίχους, ενώ κάθε στίχος αποτελείται από δύο ημιστίχια· επομένως, εμφανίζονται συνολικά δώδεκα (συμβολικός αριθμός) ημιστίχια. Το πρώτο, τρίτο, πέμπτο κτλ. ημιστίχιο περιέχει το ρήμα με το οποίο περιγράφεται το συγκεκριμένο πάθος του Κυρίου (κρεμάται, περιτίθεται, περιβάλλεται, κατεδέξατο κτλ.), ενώ στο δεύτερο, τέταρτο, έκτο κτλ. ημιστίχιο υπάρχει το υποκείμενο του πάθους (ὁ κρεμάσας, ὁ βασιλεύς, ὁ περιβάλλων, ὁ ἐλευθερώσας κτλ.).

Καθένας από τους 6 στίχους εμπεριέχει μια μεγάλη αντίθεση (π.χ. Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου ~ ὁ ἐν ὕδασι τὴν γῆν κρεμάσας). Συνολικά, παρουσιάζεται μια εικόνα έξω από τα όρια της ανθρώπινης τάξης και λογικής: σταυρούται και πάσχει κατά ποικίλους τρόπους ο αναμάρτητος και παντοδύναμος Χριστός. Σύνάμα, κάθε στίχος περιέχει μια πολύ εντυπωσιακή εικόνα (π.χ. Ψευδῆ πορφύραν περιβάλλεται ὁ περιβάλλων τὸν οὐρανὸν ἐν νεφέλαις).

Οι στίχοι είναι εύκολα κατανοητοί και με το περιεχόμενό τους συγκλο-νίζουν την ψυχή του πιστού. Έτσι, το επιλογικό δίστιχο εκφράζει απολύτως τα αισθήματα του πιστού: προσκυνούμε ευλαβικά τα Πάθη και προσδο-κούμε την Ανάσταση.

Όσον αφορά την καταλογική μορφή του τροπαρίου, υπενθυμίζουμε ότι στα αρχαία κείμενα υπάρχουν πολλοί λογοτεχνικοί «κατάλογοι», όμως ο υμνογράφος «εκχριστιανίζει» αυτή την αρχαία λογοτεχνική φόρμα και την «εκμεταλλεύεται» δημιουργώντας το μεγαλόπρεπο και συγκινητικό παρα-πάνω κείμενο.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΑ

Παραθέτουμε δύο υπάρχουσες μεταφράσεις του πρώτου τροπαρίου:

A' ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	B' ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
Σήμερα κρεμάται πάνω στο ξύλο (του Σταυρού) εκείνος που κρέμασε (κατά τη δημιουργία) τη γη επάνω στα νερά (την περιέβαλε δηλαδή από παντού με τα νερά των θαλασσών). Στεφάνι κατασκευασμένο από αγκάθια φοράει στο κεφάλι ο Βασιλιάς των Αγγέλων. Ψεύτικο βασιλικό ένδυμα ντύνεται αυτός που ντύνει τὸν οὐρανὸ με τὰ σύννεφα. Χα-στούκι δέχτηκε εκείνος που στον Ιορδάνη	Σήμερα κρεμάται επάνω στο ξύλο Εκείνος που κρέμασε τη γη πάνω στα ὕδα-τα. Στεφάνι από αγκάθια φοράει στην κε-φαλή Εκείνος που είναι ο βασιλιάς των Αγγέλων. Ντύνεται με ψεύτικη πορφύρα (βασιλικό ἱμάτιο), αυτός που περιβάλλει τὸν οὐρανὸ με σύννεφα. Δέχτηκε ράπισμα Εκείνος που στον Ιορδάνη (δια τὴν βαπτί-σματός του) ἐλευθέρωσε τὸν Ἀδὰμ ἀπὸ το δεσμὸ της αμαρτίας. Με καρφιά καρφώ-

νη ποταμό (αφού βαφτίστηκε από τον Ιωάννη τον Πρόδρομο) ἐλευθέρωσε τὸν Ἀδὰμ. Με καρφιά καρφώθηκε (στο Σταυρό) ο Νυμφίος της Εκκλησίας. Με λόγχη τρυπήθηκε (στο πλευρό) ο Υιός της Παρθένου. Προσκυνούμε τα Πάθη σου, Χριστέ. Αξιώσέ μας να δούμε και τὴν ἐνδοξὴν Ἀνάστασή σου.	θηκε ο Νυμφίος της Εκκλησίας. Με λόγχη κεντήθηκε ο Υιός της Παρθένου. Προσκυ-νούμε τα πάθη σου, Χριστέ. Δείξε σε μας και τὴν ἐνδοξὴν σου Ἀνάσταση.
--	--

2.

Μὴ ὡς Ἰουδαῖοι ἐορτάσωμεν· και γὰρ τὸ Πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστὸς ὁ Θεός· ἀλλ' ἐκκαθάρωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ και εἰλικρινῶς δεηθῶμεν αὐτῷ. Ἀνάστα, Κύριε, σῶσον ἡμᾶς ὡς φιλάν-θρωπος.

Το 2° τροπάριο είναι γραμμένο σε κατανοητό λόγο (με εξαίρεση τον τύπο ἐτύθη [παθητικό Αόριστο του θύομαι] = θυσιάστηκε). Έχει (αυ-το)προτρεπτικό χαρακτήρα, όπως γίνεται σαφές από τις προτρεπτικές Υποτακτικές του (ἐορτάσωμεν, ἐκκαθάρωμεν, δεηθῶμεν): ο υμνογράφος παραινει να ἐκκαθάρωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ ἐνόψει του Πά-σχα.

3.

Ὁ σταυρός σου, Κύριε, ζωὴ και ἀνάστασις ὑπάρχει τῷ λαῷ σου· και ἐπ' αὐτῷ πεποιθότες σὲ τὸν σταυρωθέντα Θεὸν ἡμῶν ὑμνοῦμεν. Ἐλέησον ἡμᾶς.

Το 3° τροπάριο αποτελεί ὕμνο (ὕμνοῦμεν) του Σταυρωθέντος και Ανα-στάντος· στο τροπάριο αυτό (ἀνάστασις), αλλά και στο προηγούμενο (Πά-σχα), ἀκούονται κάποιες πρώτες αναστάσιμες νότες και η ψυχή του θρη-νούντος πιστού αρχίζει να αναγάλλεται.

4.

Ὁρώσά σε κρεμάμενον, Χριστέ, ἢ σὲ κυήσασα, ἀνεβόα· Τί τὸ ξένον, ὁ ὄρω, μυστήριον, Υἱέ μου; πῶς ἐπὶ ξύλου θνήσκεις σαρκὶ πηγνύμενος, ζωῆς χορηγέ;

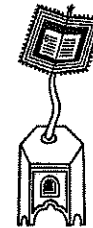
Στο 4° τροπάριο εμφανίζεται η Θεοτόκος, βλέποντας τον Υιό της, να εκφράζει την μεγάλη της απορία για το παράξενο θέαμα: Πῶς πεθαίνει

ANNA ΚΟΛΤΣΙΟΥ - ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΝΙΚΗΤΑΣ

Η ΥΜΝΟΛΟΓΙΑ
ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΚΕΙΜΕΝΑ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ - ΣΧΟΛΙΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΥΡΙΑΚΙΑ